

शकील बदायुनी - भाग ४

भोजपुरी भाषेतील शब्दांचा सुरेख आणि सुयोग्य वापर करून त्यांनी त्या भाषेत अफलातून काव्यरचना केली : 'लागा गोरी गुजरिया से नेहा हमार, हुई गवा सारा चौपट मोरा रोजगार. नैन लड जई है तो मनवा मा कसक होई बे करी, प्रेम का छूटी है पटाखा तो धमक होई बे करी!' (रफी, कोरस/'गंगा जमुना'). आणि त्याच चित्रपटातलं 'ओ छलिया रे छलिया रे, मन मे हमार नजर तोरी डस गयी' (आशा, रफी, कोरस) आणि 'ना मानू ना मानू...दगाबाज, तोरी बतिया ना मानू रे' (लता/परत 'गंगा जमुना'च)

'ना मिलता गम तो बरबादी के अफसाने कहाँ जाते, अगर दुनिया चमन होती तो विराने कहाँ जाते ?' या गीतामधील भावभावना, भाषेचा योग्य वापर आणि बांधणी या सर्वांमुळे ही अप्रतिम गझल अतिशय लोकप्रिय ठरली. आयुष्यातील चांगल्या आणि वाईट बाजूंचा विचार करताना कवी आपल्या वैयक्तिक दुःखाला वाट करून देताना पुढील गीतातून आयुष्यातील चढउतार आपापल्या जागी कसे योग्यच आहेत ते दाखवून देतो असे म्हटले तर चूक होणार नाही.

चलो अच्छा हुआ अपनोंमे कोई गैर तो निकला
अगर होते सभी अपने, तो बेगाने कहाँ जाते ?

तुम्ही ने गम की दौलत दी बडा एहसान फर्माया,
जमाने भर के आगे हाथ फैलाने कहाँ जाते ?

दुवाए दो मोहब्बत हमने मिटके तुम को सिखलादी,
ना जलती शमा मेहफिल मे तो परवाने कहाँ जाते

निव्वळ अप्रतिम !!

निसर्गातील ऋतुबहार, कवीला नेहमीच स्फूर्ती देत असतो मग शकीलही हयाला अपवाद कसे ठरतील ? पुढील काव्यातून तुम्हीच ठरवा हे खरं आहे की नाही -

'जब चली ठंडी हवा, जब उडी काली घटा' (आशा/'दो बदन'), 'कारी बदरिया मारे लहरिया' (लता/'आदमी'), 'झूले मे पवन के आयी बहार' (रफी व लता/'बैजू बावरा') आणि 'सावन आये या ना आये, जिया जब झूमे सावन है!' (आशा व रफी/'दिल दिया दर्द लिया')

प्रेमाच्या उत्कट भावनेचे हुबेहुब वर्णन करणारे 'तुमसे इज़हार-ए-हाल कर बैठे, बेखुदी मे कमाल कर बैठे !' (रफी/'मेरे मेहबूब') हे गाणे तुमच्या आठवणीत असेलच. तसेच लताने 'आदमी' मध्ये गायलेले 'कल के सपने आज भी आना, प्रीतम को भी साथ मे लाना' व्वा ! किती सुंदर रचना ! 'कोहिनूर'मधील लता आणि रफीचे 'दो सितारोंका जमीन पर है मीलन' किंवा पौर्णिमेच्या चंद्रासोबत वहिदा रहमानच्या मोहक सौंदर्याची तुलना करणारे 'चौदहवी का चाँद हो या आफताब हो' हे 'चौदहवी का चाँद'मधील रफीचे गाणे. शिवाय 'हुस्न से चाँद भी शर्माया है' (रफी/'दूर की आवाज'). ही सर्व गाणी यथोचित शब्दांनी प्रणयरम्य कल्पना डोळ्यासमोर उभी करतात.

(क्रमशः)

- माणेक प्रेमचंद

('Yesterday's Melodies Today's Memories' या पुस्तकातून.)

NOTE: Among the many things India can be proud about is the wonderful music that was made in the Hindi cinema of yesteryear. Songs that touched (and still touch) the hearts of many millions of people who understand Hindustani. No matter where we were, inside or outside the country, and whether we were old or young, rich or poor, fat or thin, there were songs that kept us enjoying them. Or making life more bearable, at the least. "Yesterday's Melodies Today's Memories" is a biographical salute to all the main singers, composers, and songwriters who put out these melodies, from the start in 1931, till about 1970.

Manek Premchand's second book was "Musical Moments From Hindi Films", which celebrated 75 years of sound (and music) in Hindi Films. The author next

wrote another music book called “Romancing The Song”, which traces the history and changing face of lyrics in Hindi Cinema, right from 1931 till now.

After that, he wrote a third of the biography of the santoor maestro Pandit Shiv Kumar Sharma, outlining in some details the great musician’s role in Hindi cinema, both as an instrumentalist and a composer.

His latest book “Talat Mahmood, The Velvet Voice” was released in May 2015. To buy his books, or otherwise write to the author, his email address is manekpremchand@gmail.com